

Kirjallisuutta.

Sosiaalipsykologista kielen ja tyylin tutkimusta.

Beväringssvenska. Uppsatser och brev granskade av CARL CEDERBLAD och EVA WENNERSTRÖM-HARTMANN. Stockholm 1940. Bokförlaget Natur och Kultur. 368 s.

Ruotsalainen oppikoulunopettaja Carl Cederblad on ottanut elämäntehtäväkseen kahdenkymmenen iässä olevan ruotsalaisen miespuolisen nuorison sivistystason ja psykologian tutkimisen ja tulosten julkaisemisen moniosaisena monografiana. Ensimmäinen osa »Beväringssvenska» perustuu alokkaiden ja kansanopistonoppilaiden kirjoittamiin aineisiin, joiden otsikkoina on ollut »Mitä olen tähän asti nähnyt elämästä» (307 kirjoitusta) ja »Kirje kotiin» (1137 kirjoitusta). Aineisto on tutkittu perusteellisesti, varsinkin tilastotyö on ollut suunnaton. Vertailumateriaalia tekijä on kerännyt myös kansakouluista. Tutkimus koskee kaikkiaan 6,871 henkilöä. Niistä 307 alokkaasta, jotka ovat kirjoittaneet varsinaisen aineen, oli 268 saanut vain kansakoulusivistyksen. Aineen kirjoittamista ovat suuresti helpottaneet seuraavat kirjoittajille annetut käsittelyviitteet: 1) Kotiseutuni luonto. 2) Vähän vanhemmistani ja siitä kasvatuksesta, jonka he ovat minulle antaneet. 3) Koulunkäyntini, millainen opettajani oli. Katkeria tai iloisia muistoja. 4) Konfirmaatiosta ja mitä siitä ajattelen. 5) Jostakin henkilöstä, jonka hyväksyn, millainen hän on ja minkä vuoksi hyväksyn hänet. 6) Kertomus jostakin vastuksesta tai menestyksestä tai tilaisuudesta, jossa sain hyvin väärää kohtelua osakseni. 7) Harrastukseni. 8) Tulevaisuudentoiveistani. 9) Jotakin muuta, joka lisäksi on mielestäni tärkeätä. Viitteet eivät ole olleet tarkoitettuja sitovaksi jäsennykseksi, vaan ainoastaan opastukseksi ja virikkeiksi. Aineiden keskimääräinen pituus on 223 sanaa. Pisimpiä ovat maalaispoikain aineet, niukimpia tehtaantöyläisten.

Teoksen ensimmäisessä osassa, joka koskee näitä aineita, on keskeisenä filosofianlensiaatti Eva Wennerström-Hartmannin tutkimus aineiden tyylistä ja kielestä (150 sivua). Siinä selvitetään perusteellisesti runsain näyttein

aineiden rakenne, esitystekniikka, kielenlaatu (millaista kirja- ja puhekieltä). Niin ilahuttavina kuin tutkija pitääkin aineita esim. siinä suhteessa, että ne antavat sympaattisen kuvan kirjoittajista, ytimeltään terveestä nuorisosta, hän pitää tulosta varsin epätyytyttävänä kansansivistyksen kannalta. Liian monille kirjoittajille on vierasta se kieli, joka on ruotsalaisen kulttuurin väline; he ovat törkeän taitamattomia sen käytössä. Tähän on kirjoittajan mielestä kaksi pääsyytä: Suurin osa Ruotsin lapsista kohtaa kouluun tullessaan kielen, joka on kaukana heidän puhekielestään ja joka vaatii intensiivistä ja pitkäaikaista opiskelua. Kansakoulu, joka jättää kasvattinsa 13—14:n iässä omiin hoteisiinsa, on kykenemätön opettamaan heitä hallitsemaan sitä kieltä, jota he täysikasvuina tarvitsisivat. Eräät alokaspojat ovat tehneet itse sen korjaus ehdotuksen, joka kirjoittajan mielestä on välttämättä toteutettava: on saatava aikaan varttuneen iän »kansalaiskoulu», jossa oppilaat voivat todella omaksua saamansa opetuksen.

Carl Cederblad on selvittellyt aineiden sanastoa varsinkin sanafrekvenssin kannalta. Hän on tehnyt niiden sanamäärästä, joka käsittää 68,304 sanayksilöä, erilaisia tilastollisia sanojen esiintymisrunsausta osoittavia tutkimuksia. Laskiessaan tuon 194:lle kaksinkertaiselle foliosivulle kirjoitetun sanamäärän 6,294:n eri sananmuodon (meikääläisen terminologian mukaan saneen tai vaiheen) mitä moninaisimpia esiintymislukuja ja vertaillen niitä Ruotsissa aikaisemmin tehtyihin kielitilastollisiin tutkimuksiin hän on tullut mm. seuraaviin tuloksiin: 46 sanaa toistuu niin usein, että ne yhteensä muodostavat puolet koko 68,300 sanan määrästä. Eräiden toisten tutkimusten mukaan saavuttaa ruotsalaisissa liikekirjeissä vastaavan prosenttimäärän 139 sanaa, nuorten tyttöjen kirjeissä 117 ja valtiopäivien, kirkolliskokousten ja valtuustonkokousten keskusteluissa 72 sanaa. (Tekijä päättelee tämän perusteella, että tutkittavana olleen miespuolisen nuorison ilmausvarasto on erikoisen köyhä. Mutta eiköhän asiaan ole vaikuttanut myös aineiden suppea aiheala?) Yksi sana, nim. *jag*, on päässyt kokonaista 5 prosenttiin. (Kokouskeskusteluissa maksimi on *att* 4 %, tyttöjen kirjeissä *och* 3 % ja liikekirjeissä *att* 3 %.) *Och* esiintyy alokkailta yhtä runsaasti kuin tyttöjen kirjeissä, mikä viittaa kehittymättömien kirjoittajien alkeellisen runsaaseen parataksin, rinnastuksen, käyttöön. 17:n tavallisimman sanan vertailu neljän mainitun sana-aineiston kohdalta osoittaa eri sanastojen heterogeenisyyden. Kun esim. *så*-sanan keskimääräprosentti on 0.92, sen esiintymisprosentti alokkaiden kirjeissä on 1,48 ja tyttöjen kirjeissä 1,01, mutta liikekirjeissä vain 0,38 (lasten aineissa erään tutkimuksen mukaan kokonaista 1,77). Eri sanaluetteloiden tavallisimpien sanojen vertailu osoittaa, että se teoria tuskin on oikea, että koko kansalla on tietty yhteinen keskeinen sanavarasto. Niinpä erään kahden sanastoon perustuvan tutkimuksen »kielen kaikkein tavallisimmiksi» saamista 92 sanasta jää jäljelle vain 44, kun vertausaineistoksi otetaan lisäksi kolme sanastoa. Eri kansalaisryhmien ilmausvarastot ovat erilaisia. Eikö niiden tutkiminen saattaisi näyttää meille kuin peilistä kansan kasvopuenteita? Tekijä huomauttaa hauskaasti, että esim. *bra*-sanan runsas esiintyminen alokkaiden ja tyttöjen kielessä, mutta sen vähäinen frekvenssi valtiopäivien keskusteluissa on kuvaavaa. (Hän ei kuitenkaan ota huo-

mioon, että tyyliävykin saattaa vaikuttaa asiaan.) Loppupäätelmänään tekijä sanoo, että monet vertailutkaan eivät tutkitun aineiston pohjalla voi johtaa mihinkään selväpiirteiseen miespuolisen nuorison sanavaraston luonnehdintaan. Mutta yhden varman tuloksen hän katsoo selvinneen: se sanavarasto, joka vain kansakoulun käyneellä miespuolisella nuorisolla on käytettävänäään ilmaistessaan ajatuksiaan kirjallisesti, on huomattavan pieni ja kehittymätön.

Teoksen toista sataa sivua laajana jälkiosana on Carl Cederbladin mielenkiintoinen tutkimus »'Brevet till hemmet' som 'bildningsprov' inom skilda grupper jämte en undersökning av brevstil». Tutkitut 1167 kirjettä ovat alokkaiden ja neljän kansanopiston oppilaiden kirjoittamia. Tekijän alkuperäisenä tarkoituksena on ollut päästä selville siitä, millainen kyky 20-vuotiailla on ilmaista ajatuksensa kirjallisesti. Mutta kirjeet ovat osoittaneet myös sisällykseltään niin mielenkiintoisiksi, että hänellä on aikomus julkaista siitä puolesta eri tutkimus »Inställningar och livsaspekter». Nyt julkaistu sosiaalis-stilistinen tutkimus, laatuaan ensimmäinen Ruotsissa, niinkuin tekijä kummastellen toteaa, käsittelee kirjeiden rakennetta ja tyyliä, ruotsalaisen kirjetyylin traditioita ja kansakoulunoppikirjojen kirjeenlaatimisoheja sekä tutkittujen kirjeiden suhdetta näihin traditioihin ja ohjeisiin. Alokkaiden kirjeiden tarkastelussa on kiinnitetty erikoista huomiota kansakoulun ja oppikoulun vaikutukseen, ja tutkimuksen viimeisessä luvussa on pyritty valaisemaan sitä osuutta, mikä kansanopistolla on oppilaidensa tyyliäidön kehityksessä. Käy ilmi että ne kirjoittajat, joilla on vain kansakoulusivistys, ovat enemmän kaavojen ja sovinnaisuuden sitomia kuin muut. Tekijä päätyy siihen käytännölliseen tulokseen, että kaikkea kaavamaisuutta ja teennäisyyttä, jota kansakoulujen äidinkielen opetus edistää, on pyrittävä tietoisesti vastustamaan ja lähdeittävä kirjeiden kirjoittamisen opetuksessa luonnollisen puhekielen pohjalta. Tässäkin tulee tärkeänä esiin kysymys: milloin on opetettava? On varsin tarkoituksetonta opettaa 10, 20, 30 vuotta ennen, kuin tietoja ja taitoja sovelletaan käytäntöön. Tarvitaan 20-vuotiaiden opetusta. E. A. S.